

Vastaanottaja Opetus- ja kulttuuriministeriö

PL 29
00023 Valtionneuvosto
Suomi

VN/20733/2020

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tutkimustietovarannosta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtakunnallisesta tutkimustietovarannosta, johon tallennettaisiin Suomessa tehtävään tutkimukseen liittyviä tietoja. Tutkimustietovaranto välittäisi tutkimustietoa kaikkien tutkimuskentän toimijoiden välillä tietovirtojen avulla. Laissa säädettäisiin myös rekisterinpitäjyydestä tutkimustietovarannossa.

Ensimmäisellä lausuntokierroksella (8.10-17.11.2020) hallituksen esityksessä oli jonkin verran puutteita ja määrittelemättömiä käsitteitä. Nyt toisella lausuntokierroksella hallituksen esityksessä on onnistuttu täsmentämään aiemmin epäselväksi jääneitä kohtia. Erityisesti nykyisessä esityksessä on tehty tarvittavia lisäyksiä liittyen: sääntelytarpeen määrittelyyn, opetus- ja kulttuuriministeriön toimivallan ja henkilötietojen käsittelyperusteiden täsmentämiseen, tutkimustoimijoiden tietojen luovutusoikeuksien ja tiedonsaantioikeuksien määrittelyyn, rekisterinpitokaisun määrittämiseen, hallituksen esityksen terminologian täsmentämiseen sekä tarkempaan selvitykseen hallituksen esityksen suhteesta muuhun lainsäädäntöön.

Nykyisessä esityksessä tutkimustoimijoiden määritelmä on jätetty avoimeksi, jolloin se kattaa hyvin laajan joukon toimijoita. Laaja määritelmä on hyvä, mutta esityksessä on ristiriitaisuuksia liittyen tiettyihin tutkimustoimijoihin. Erityisesti kohta, jossa mainitaan, että *"Tutkimustoimijan määritelmää kattaa myös yritysmautoiset toimijat, mikäli yritysmautoinen toimija tekee tutkimustietovarannon sisältöön vertautuvaa tutkimusta."* (s. 27) jää epämääräiseksi ja on ristiriidassa Business Finlandin esittämän näkemyksen kanssa siitä, että *"lain soveltamisessa tulee kuitenkin erotella sellaiset tutkimushankkeet, joissa yritykset ja tutkimusorganisaatiot toimivat yhteistyössä ja joissa on yrityssalaisuuksiin liittyviä tietoja. Yritysosapuolten projektisuunnitelmia ei voida luovuttaa rekisteriin eikä muidenkaan tietojen luovuttaminen niiden osalta ole tarkoituksenmukaista."* (s. 25-26). Esityksessä olisi hyvä tarkentaa, miten yritysten kanssa tehtävät yhteistyöhankkeet ja muutoin yritysten rahoittama tutkimustoiminta suhteutuu muuhun tutkimustoimintaan ja esitettyyn lakiin.

Esityksessä esille nostettu profiilipalvelu on edelleen tärkeä ja keskinen yksittäisen tutkijan näkökulmasta. Profiilipalvelun avulla tutkijoilla on hyvä mahdollisuus rakentaa itsestään tietynlainen kuva asiantuntijana, joka myös tukee tutkijan meritoitumista ja uralla etenemistä. Profiilipalvelulla on nähtävissä myös välillistä vaikutusta tutkijan ja tutkimuksen arviointikäytäntöjen kehittämiseen.

Esityksen alkuosan luvuissa 1 *"Asian tausta ja valmistelu"* ja 2 *"Nykytila ja sen arviointi"* on esitetty argumentteja, joiden pohjalta on mahdollista todeta, että ehdotettu laki on tarpeellinen.

Luvussa 3 ”Tavoitteet” on määritelty, että ”*Tutkimustietovarannon tavoitteena on, että tutkimustiedon kokoamisessa, käsittelyssä ja jakelussa päästään aidosti eroon päällekkäisestä työstä, sujuvoitetaan toimialan tiedonhallinnan ja raportoinnin käytäntöjä sekä mahdollistetaan uusien teknologioiden laajamittainen hyödyntäminen toimialan tuottaman tiedon käsittelyssä.*” Tämä tavoite on selkeä, mutta epäselväksi jää, että onko tämä lyhyen vai pitkän aikavälin tavoite. Onko tarkoitus, että pidemmällä aikavälillä jopa luovuttaisiin erillisistä järjestelmistä ja tietovarannoista? Tällä hetkellä tutkimustoimijat ovat hyvin erityyppisiä ja niiden käytössä on erilaisia tutkimustietoa sisältäviä järjestelmiä. Järjestelmät ovat tyypillisesti suljettuja ja mahdollisuudet tiedonsiirtoihin ovat rajallisia. Lisäksi tietojen laatu tutkimustoimijoiden tietojärjestelmissä on vaihtelevaa ja tutkimustoimijoiden käytännöt tietojen keräämisessä ovat erilaisia. Koska tarkoituksena on, että tutkimustietovarantoon ei syötetä tietoa vaan tieto siirretään eri toimijoiden järjestelmistä ei tutkimustietovaranto ratkaise metatietojen pirstaleisuuteen liittyviä ongelmia. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, miten erillisiä järjestelmiä ylläpitäviä tutkimustoimijoita on tarkoitus tulevaisuudessa velvoittaa määrittelemään tutkimustieto tiettyjen tietomallien mukaisesti ja miten kyetään huolehtimaan tietojen määrämukaisuudesta. Lisäksi on suhteellisen optimistista ajatella, että lyhyellä aikavälillä tutkimustietovaranto vähentäisi tutkimustoimijoiden hallinnollista työtä tai helpottaisi tutkijoiden työtä, sillä lain voimaantulo nopealla aikataululla (1.1.2022) saattaa aiheuttaa tutkimustoimijoille merkittävää teknisten-, taloudellisten- ja henkilöstön osaamiseen kohdistuvien resurssien riittämättömyyttä.

Ensimmäisellä lausuntokierroksella luvussa 3 mainittiin, että ”*Tavoitteena on vähentää raportointia ja hallinnollista työtä sekä välittää jo olemassa olevaa tietoa ja parantaa tiedon löydettävyyttä.*” Nyt tätä tavoitetta ei esityksessä ole mainittu. Lisäksi esityksessä ei tuoda esille minkälaista hallinnollista työtä tutkimustiedon keruuseen tulevaisuudessa liittyy ja minkälaisia raportointi velvollisuuksia tutkimustoimijoihin tulevaisuudessa kohdistuu. Hallinnollisen työn kuvaus ja määrittely olisi kuitenkin tarpeellista, jotta tutkimustoimijat kykenisivät arvioimaan tutkimushallintoon kohdistuvia muutoksia ja varautumaan tarvittaviin liittymiskustannuksiin (s. 16).

Luvun 3 lopussa on selkeästi tuotu esille OKM:n rooli mainitsemalla, että ”*Hallituksen esityksessä määritetään opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkimustietovarannon rekisterinpitotehtävä.*”

Luvun 4 ”*Ehdotukset ja niiden vaikutukset*” ensimmäinen osa 4.1 ”*Keskeiset ehdotukset*” on pääasiallisesti argumentoitu riittävällä tasolla.

Huomattavia lisäyksiä verrattuna ensimmäisen kierroksen laki ehdotukseen on tehty luvun 4 toiseen osaan 4.2. ”*Pääasialliset vaikutukset*”. Vaikutuksista tutkimushallintoon on tehty kuitenkin turhan optimistisia arvioita. Esimerkiksi luvun kohdassa ”*Vaikutukset tutkijoihin ja tutkimushallintoon*” mainitaan, että ”*Tutkimustietovaranto mahdollistaa tietojen välittämisen eri järjestelmien ja organisaatioiden välillä, mikä vähentää erilaisiin hallinnollisiin prosesseihin kuluva aikaa sekä lisää prosesseissa käytettyjen tietojen laatua, koska tietoja ei tarvitse erikseen tallentaa eri järjestelmiin.*” Tässä ei kuitenkaan ole huomioitu, että hallinnolliset prosessit eivät vähene, koska tutkimustoimijoilla tulee jatkossakin olemaan erilaisia tutkimustietoa sisältäviä järjestelmiä, joiden ylläpitoon ja käyttöön kohdistuvat teknisten-, taloudellisten- ja henkilöstön osaamiseen liittyvien resurssien tarve saattaa jopa lisääntyä, kun tutkimustoimijat säilyttävät roolinsa rekisterinpitäjinä omissa rekistereissään ja kantavat rekisterinpitäjän vastuun omaa tarkoitustaan varten tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä ja tämän lisäksi tutkimustoimijoille lain voimaantulon myötä asetetaan erityinen huolellisuusvelvoite.

Kohdassa ”Sääntelyn innovaatiovaikutukset” esitetyt argumentit ovat myös paikoin melko optimistisia. Tässä tulisi realistisesti huomioida, että tutkimustietovarantoon on tarkoitus tallentaa vain meta- ja kuvailutietoja. Näiden tietojen saatavuus ei automaattisesti takaa TKI-toiminnan kannalta keskeisen tutkimustiedon leviämistä tai yhteistyömahdollisuuksien lisääntymistä.

Kohdassa ”Perusoikeudet ja kansalaisten osallistumismahdollisuudet sekä avoin tiede” on hyvin tuotu esille enimmäisestä luonnoksesta puuttuneita viittauksia avoimeen tieteeseen. Esityksessä on onnistuttu tuomaan esille ehdotetun lain suhde kansallisiin ja kansainvälisiin avoimen tieteen kehityssuuntiin kuten mm. UNESCO:n avoimen tieteen suosituksiin. Esityksessä on kuitenkin rajallisesti huomioitu avoimen tieteen eri osa-alueet ja esimerkiksi kansalaistieteen edistämiseen liittyvä argumentaatio on puutteellista.

Kohta ”Sukupuolivaikutukset” on otsikoinniltaan erikoinen, koska kyseessä on laajemmat tasa-arvo kysymykset. Tasa-arvo kysymysten nostaminen esille on kuitenkin tarpeellista esityksen kannalta.

Kohta ”Työllisyysvaikutukset ja vaikutukset elinkeinotoimintaan” on argumentaatioissaan puutteellinen ja osiossa olisi ollut tarpeellista huomioida ”Tohtorit yhteiskuntaa uudistamassa – monipuolistuvat tutkijanurat Tutkijanurakysymyksiä käsittelevän työryhmän loppuraportti” (2021).

Muutoin osan 4.2 alakohdat ovat argumentaatioiltaan riittävät esityksen näkökulmasta.

Esityksen jälkimmäiset luvut 5-12 vaikuttavat sisällöltään riittävän kattavilta.

Nykymuodossaan lakiehdotus on selkeästi ensimmäistä esitystä kattavampi.

Vastaanottaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Jakelu

Turun yliopiston kirjaamo

Allekirjoitus

Kalle-Antti Suominen
Tutkimuksesta vastaava vararehtori

Laura Niemi
Kehittämisisiantuntija

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti Turun yliopiston UTUsign-järjestelmällä
This document has been electronically signed with the UTUsign system of the University of Turku

Päiväys / Date: 04.08.2021 14:46:45

Kalle-Antti Suominen

professori

Turun yliopisto

*Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)*

Päiväys / Date: 04.08.2021 14:42:36

Laura Niemi

kehittämisasiantuntija

Turun yliopisto

*Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)*